

Dimitrie Cantemir

Considerații preliminare:

Cel mai mare reprezentant al umanismului românesc. A avut o formație enciclopedică cu preocupări în diferite domenii: istoria, filozofia, literatura, matematica, limbi orientale, muzica. Ca om al renașterii, Dimitrie Cantemir și-a desfășurat activitatea într-o epocă a înfloririi a culturii române. A fost o personalitate multilaterală, care a realizat prima sinteză a culturii naționale, pregătind apariția iluminismului. Marea majoritate a operelor sale se bazează pe o vastă documentație, folosind izvoare străine în limbile germană, franceză, rusă, polonă, turcă. Multe lucrări au fost elaborate inițial în limba latină.

Referindu-se la locul și importanța lui Dimitrie Cantemir în cultura românească, George Călinescu afirma: *Cantemir este un Lorenzo Medici al nostru*, Zoe D. Bușulenga: *Cantemir a fixat un tip de intelectual plurivalent. Nota originală pe care o aduce Cantemir în epoca sa este cutezența intelectuală.*

Ca domnitor, în scurta sa domnie Cantemir a dovedit vederi progresiste. A înlăturat vechile funcții boierești; i-a scutit pe țărani de o parte a din dări; a obligat mănăstirile să plătească dări; a urmărit formarea unui stat centralizat, care să limiteze puterea marilor boieri; a realizat a alianță antiotomană cu Petru I., țarul Rusiei. Pentru meritele sale științifice și literare, Dimitrie Cantemir a fost ales membru al Academiei din Berlin.

Oprea lui Dimitrie Cantemir:

1. Opera filozofică: *Logica, Metafizica, Imaginea științei sacre, Despre conștiință, Diavolul sau gălceava înțeleptului cu lumea sau giudețul sufletului cu trupul.* Ultima este prima lucrare filozofică românească. În această lucrare întâlnim disputele medievale despre timp, suflet, natură, conștiință. Dimitrie Cantemir sugerează superioritatea omului asupra celorlalte viețuitoare; face din om un stăpân al lumii; susține superioritatea a vieții spirituale asupra condiției biologice a omului; încearcă să definească concepte filozofice și să alcătuiască o terminologie filozofică.

2. Opera istorică: *Creșterea și descreșterea curții otomane, Hronicul vechimii romano-moldo-latine, Viața lui Constantin Cantemir, Evenimentele Cantacuzinilor și ale Brâncovenilor.* În *Creșterea și descreșterea curții otomane* Dimitrie Cantemir face istoria imperiului otoman și analizează cauzele care aduc la destrămarea sa; insistă asupra posibilităților poporului asupra de ași cuceri libertatea. Lucrarea a fost tradusă și publicată în engleză, franceză, germană și prin ea cultura română intră în circuitul culturii universale.

Hronicul vechimii romano-moldo-latine a fost scrisă în 1714-1715 la cererea Academiei din Berlin. Hronicul este opera unui istoric modern. Pentru scrierea acestei lucrări Dimitrie Cantemir a consultat peste 150 de izvoare române și străine în limbile latină, greacă, polonă și rusă.

Dimitrie Cantemir greșește când absolutează contribuția romanilor la formarea poporului român. Dimitrie Cantemir susține originea romanică a tuturor românilor, folosind ca argumente numele țării și limba română: *Romanii sunt moșii și strămoșii noștri, a moldovenilor și a tuturor oriunde se află a românilor, precum și singur numele de moșie ne arată și limba cea părintească un nebiruit martor ne este.*

Cantemir arată că suntem urmașii unui popor, care a creat o civilizație și o cultură clasică. Cantemir nu izolează istoria românilor de istoria altor popoare, ci o integrează în istoria universală. Spre deosebire de cronicarii, care au scris numai despre moldoveni, Cantemir scrie despre toți românii macedoneni în *Descrierea Moldovei*. A fost scrisă din cererea Academiei din Berlin; a fost scrisă inițial în latină, apoi tradusă în română; este prima lucrare științifică românească în care autorul încearcă să definească individualitatea poporului român printre celelalte popoare, individualitatea istorică materială și spirituală; este o monografie care prezintă complex și complet Moldova de la începutul secolului al XVII-lea. Lucrarea are în primul rând un înțeles științific, pentru că ne dă informații prețioase despre organizarea socială, politică, culturală a Moldovei, istoria, geografia, etnografia și economia ei. Lucrarea are un înțeles literar pentru că ea cuprinde elemente de exprimare artistică: epitete, comparații, descrieri, portrete.

Descrierea Moldovei are trei părți : partea geografică, partea politică și partea culturală.

1. Partea geografică

Cuprinde informații despre numele Moldovei, hotarele vecini, legenda despre al doilea descălecat a lui Dragoș vodă; așezarea geografică; formele de relief, munții, dealurile, câmpiile roditoare, livezile apele, viile de la Cotnari ,bogățiile subsolului: aur, fier și sare, petrol; fauna bogată și variată; tinuturile și târgurile; culturile de grâu, ovăz; pădurile întinse.

Cantemir se oprește mai mult asupra Ceahlăului, oferindu-ne o descriere științifică a acestuia, dar care cuprinde și câteva imagini artistice. Astfel vârful Ceahlăului se înalță ca un turn și este acoperit de zăpezi vesnice. De pe culmea muntelui un pârâu alb se rostogolește peste stâncile abrupte.

2. Partea politică

Cuprinde organizarea politică și administrativă a țării. Aflăm informații despre: forma de stat; înscăunarea și mazilirea domnilor; ranguri boierești; oastea moldovenească și conducătorii ei; legile Moldovei; divanul domnesc; tributul plătit turcilor; obiceiuri de la curtea domnească.

3. Partea culturală

Aflăm informații interesante despre graiul moldovenesc, despre cuvinte care la început au fost latinești apoi slavone. Cantemir vorbește despre religia moldovenilor, despre mănăstiri, biserici și preoți. Vorbește despre folclorul românesc, despre jocurile populare, înmormântări, bocetul.

Concluzii:

Lucrarea cuprinde idei progresiste, democratice vorbind de exemplu despre transformarea răzeșilor în țărani, prin contopirea pământurilor de către marii boieri. La sfârșitul lucrării Cantemir anexează prima hartă a Moldovei.

Descrierea Moldovei este cea mai complexă lucrare despre stadiul de dezvoltare al Moldovei la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

3. Oprea literară a lui Dimitrie Cantemir. Istoria ieroglifică (secretă): Este o operă barocă, greu de introdus într-o specie literară. Astfel ea a fost considerată roman politic de aventuri, carte de memorii, jurnal, pamflet. Este primul roman românesc. Modalitatea esențială folosită de autor este alegoria.

De ce folosește Cantemir alegoria?

- Cantemir folosește cu un scop defensiv, pentru a putea vorbi liber, în voie despre evenimente și personalități contemporane
- atribuind figure animaliere grotești dușmanilor săi, Cantemir încearcă o revansă măcar pe plan spiritual, prin scris
- un cărturar deosebit era firesc să aleagă o modalitate originală de exprimare

Valoarea literară:

a.) are o valoare documentară, istorică pentru că ne oferă informații valoroase despre Moldova, Țara Românească, Curtea Otomană, răscoalele țărănești pentru obținerea tronului (rivalitatea dintre familiile domnitoare Brâncoveanu și Cantemir)

b.) lucrarea are și o valoare autobiografică, pentru că Dimitrie Cantemir, povestind despre alții, el povestește despre sine; asistăm astfel la drama unui om, care a cunoscut puterea, avea dreptul la ea și i s-a luat pe nedrept; din acest punct de vedere, opera este modernă, exprimând sentimentul de înstrăinare, de însingurare și de imposibilitate de a comunica cu ceilalți

c.) are și o valoare literară artistică

Dimitrie Cantemir cultiva un epic enciclopedic de natură digresivă; întâlnim astfel digresiuni epistolare, oratorice; întâlnim frumoase descrieri de natură, de exemplu descrierea Nilului, sau descrieri alegorice, descrierea Curții Otomane.

Portretele sunt realizate prin exagerare în sens pozitiv și negativ. Personajele sunt definite complex, prin portret fizic, prin fapte, prin dialog și monolog, prin discursuri.

O foarte frumoasă pagină este lamentația inorogului.

Subiectul romanului:

Începe cu adunare electorală pentru desemnarea domnitorului din Moldova. Corbul îl sprijină pe tron pe Mihail Racoviță; prin intrigele Cameleonului, Corbul urmărește să obțină confirmarea pe tron a lui Mihail Racoviță.

Romanul cuprinde evenimentele dintre 1705-1707, dar prin rememorarea inorogului evenimentele coboară până în 1608, Cantemir insistă asupra cauzelor îndepărtate ale urii dintre Brâncoveni și Cantemiri.

Corbul, cu ajutorul Cameleonului, pune la cale prinderea și închiderea inorogului. Inorogul reușește să scape la Constantinopol; are loc o răscoală în urma căreia ajunge la conducere o partidă favorabilă Cantemirilor. Pe tronul Moldovei ajunge Antiop Cantemir.

Romanul se termină cu o împăcare relativă între cele două familii domnitoare.

Există o potrivire perfectă între masca animalieră și personaj. Prin imobilități repetate, autorul a creat masca inorogului, simbol al omului superior, neînțeleș de cei din jurul său. Subiectiv, el crează din Constantin Brâncoveanu o mască animalieră dezagreabilă: el este Corbul, care sugerează lăcomie nemăsurată.

La sfârșitul romanului Dimitrie Cantemir explică evenimentele, personajele care se scund sub învelisul alegoriei.

Această operă complexă și complicată se situează la interferența mai multor curente și orientări literare: *Istoria ieroglifică* aparține evului vechi prin simbol, vis și alegorie; aparține de iluminism prin elogiul libertății, dreptății și a egalității și prin figura despotului luminat; de romantism ține prin pasiuni puternice, prin revolta inorogului împotriva nedreptății și prin frumoasele descrieri de natură; de realism ține prin interesul pentru social, prin imaginea autentică a epocii.

În concluzie:

Operă literară greu de încadrat într-o singură specie, *Istoria ieroglifică* reprezintă un moment important în apariția romanului românesc. Autorul eliberează de modele religioase și cronicărești și prin subiectivitatea și imaginația sa realizează prima operă literară propriu-zisă.

În ceea ce privește limbajul lui, Dimitrie Cantemir contribuie substanțial la îmbogățirea limbii române. El folosește fondul vechi românesc, dar împrumută – când este necesar limbile latină și greacă.

Fraza sa este amplă, arborescentă, cu verbul la sfârșit, după tipar latin. Când scapă sub influența acestui model, povestirea sa este simplă, vioaie, antrenantă.

Prin contribuția lui Cantemir se pun bazele unor specii literare ca fabula, elegia, romanul alegoric, pamfletul politic. Cantemir este primul scriitor satiric în literatura română. În opera sa întâlnim ironia, satira, invectiva și pamfletul. Este autorul primei lucrări românești.

Cantemir este și primul orientalist român prin două lucrări: *Sistema religiei mahomedane* și *Manual de muzică turcească*. Ilustrează cel mai bine perioada veche de *homo universalis*.

www.referateok.ro – cele mai ok referate